CONCLVSIONES
PHILOSOPHICO-MEDICÆ
DE
SALVBRITATE

Quarum veritatem tueri conabitur

IOANNES CASPARVS VVOLFIVS
VLMENSIS.
I. N. G. Artist. Consil. & Almæ Vniuers. Dn.
Dn. Theol. Phil. & Med. Prorector,
ac P. Syndicus.

In ædibus Patinianis.

Mense ~~Iunio~~ Maj, die 6. hora XXI.

Patavii, typis Petri Mariæ Frambotti. 1687. *Sup. perm.*

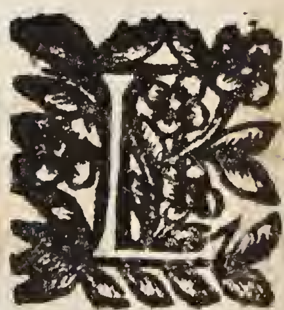
11

IN
INCLYTA ET LIBERA S. R.
REPVBLICA VLMENSI.

Generosis, Magnificis, maximè Strenuis, Amplis-simis, Nobilissimis Prudentissimisque.

DNN. DVVMVIRIS EMINENTISS.
DNN. CONSVLIBVS AMPLISS.
DNN. QVÆSTORIBVS GRAVISS.
Cæterisq; DNN. SENATORIBVS NOBILISS
CONSVLTISSIMISQVE.

Patriæ Patribus, Iustitiæ ac legum Sacris Antistitibus, lite-rarum & studiorum Patronis, Mæcenatibus, Conservatoribus, Promotoribus, Optimis Maximis.

Libellum utriusque SANITATIS The-saurum Amplectentem, pro Conaminum academicorum specimine, in debitæ obse-vantiæ, & deuotissimi animi symbolum ulterioremque sui & suorum studiorum commendatio-nem, mente, manuque submissa oblatum, consecrat.

Ciuis ac cliens humillimus
Ioannes Casparus VVolfius I. N. G.
Artist. Consiliar. & Almæ Patavinæ
Vniuersit. Dn. Theol. Phil. & Medic.
Prorector, ac Prosyndicus.

Q. F.

Q. F. F. Q. S.

Anitatis conservationi diæta est medicinæ pars, quam salubrium scientiam, & diætam Latini nuncupant, ὑγιεινὴν Græci: scil. ad vitam bene salubriterque degendam.

Hanc Medicinæ partem præstantissimam ac utilissimam laudavit Hippocr. *lib. 1. de diæta*; Quæ scilicet divinum & blandissimum vitæ condimentum conservet.

Plutarchus de tuend. valetud. ἥδυσμα θειότατον καὶ προσηνέστατον.

Sanus homo nullis obligare se legibus debet, ac neque Medico egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus, modò ruri esse, modò in urbe, navigare, venari, quiescere, sed frequentius se exercere.

Siquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat: Illa maturam senectam, hic longam adolescentiam reddit. Prodest Interdum balneo interdum aquis frigidis uti; modò igni, modò idipsum negligere; nullum cibi genus fugere. *Corn. Cels. l. 1. c. 1.* Salubritatem mediocrem vix salubritatem esse volumus, solam agnoscimus pan-

craticam, athleticam, basilicam, quæ robusti-
mos facit, sed hæc plus in mente quam in re con-
sistit, quæ etiam foret ex Hipp. periculosa. Fo-
mulæ veterum Grammaticorũ inde deductæ sun-
vale pancraticè, vale basilicè.

Continuam inesse piscibus salubritatem s-
eos nullis opprimi morbis, omnibus fere persu-
sum est, ut inde Iuvenalis, sanior es pisce. Refr-
gatur *Aristotel. l. 8. de nat. animal. & Plin. l. 9.* S-
quidem pisces vegeti & præpingues, alii exte-
nuati & languentes à piscatoribus capiuntur. Fa-
tentur porro ab omni peste eos immunes esse, qu-
tum homines, tum aves, tum cicures belluas, fe-
rasve corripit.

Ad sanitatem corporis tria necessaria, ne fa-
mem, ne sitim, ne frigus patiamur. *Pythagoras.*

Omne quippe nimium Naturæ inimicum. π-
τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον Hipp. 2. aphor. 51. quam in-
culcat 2. aphor. 50. Consueta longo tempore a-
si deteriora sint, insuetis, minus molesta sunt.

Optimum bene valere, secundum formosum
esse, Tertium divitias habere nulla fraude quæsi-
tas, *Pythag.*

A Iurisconsultis salubritas quędam, ab Orato-
ribus salus ipsa petitur, *Cic. pro Murena*, multo
magis à medicis.

Incredibile est tantam ignaviam alicui esse ins-
tam, ut salutem suam negligat *Demost. 1. Olynth.*

Sa-

Sanitas est affectus secundum naturam primò & per se actiones perficiens. *Gal. lib. 1. de sympt. different. & l. 1. de san. tuend.*

Sani sumus dum nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actionibus impedimur.

Igitur benè dictum, sanum esse non consistere, n operari, seu agere, sed posse agere. ὃ τὸ ἐνεργεῖν ἐῖναι, τὸ ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ δύνασθαι. *Gal. de differ. morb. c. 2.*

Sanitatem efficit elementorum iusta modera- io *Gal. l. de nat. hum.* Ideo consistere dicitur in qualitatum symmetria, & organicarum partium compositione, numero, magnitudine, & situ. *Gal. 1. de sanit. tuend.*

Sustentatur valetudo notitia sui corporis, ob- ervatione earum rerum quæ aut prodesse aut besse solent, continentiâ in omni victu atq; cul- u, corporis tuendi caussa, & prætermittendis oluptatibus; Postremò arte eorum, quorum ad cientiam hæc pertinent. *Cic. l. 2. offic.*

Hinc haud inconsideratè, ei qui rectam victus tionem seruare nequit, medicamenta præscri- ere superuacaneum esse, *Galen. lib. 12. Curandi tio*: Causa enim morbifica ex errore diætæ or- hac ratione augetur, incassumquè Medicus sa- tatem restaurare conatur in ægroto, ingluvie ontra nitente. *Diog.*

Interrogatus ab Aug. Cæsare, Pollio Romu- s, qua ratione centesimum annum excedens,

robur corporis, animique vigorem servasset, re-
spondit, intus mulso, foris oleo, *Plinius lib.* 22
cap. 24.

Sanitati accedunt pulchritudo, bonus habi-
tus, integritas, quæ virtutes dicuntur δυναμεῖς
Gal. l. defin. Medic. Gaudeant itaque bene nati.

Sanitatem firmam constantemque καθ' ἕξιν de-
siderat *Gal. lib.* 5. *de san. tuend.*

Falsam incertam, fugientemque nominat κατ
σχέσιν.

Vt ex habitu & colore, pestilentiæ, sic salu-
britatis signa percipiuntur; *Cic. de Diuin.*

Sanitatem præsentem servare & amissam resti-
tuere Medico propositum est. *Gal. l.* 1. *de san. tuen.*

Vtamur quibus natura paratur & reficitur, ca-
veamus à noxam in ferentibus, naturâ quippe
dux vitæ nostræ est optima *Cic. l. de san. tuend.*

Saluberrimum foret, si quale erat id quod e-
fluxit, tale prorsus adiungere agglutinareque li-
ceret. *Gal. l.* 1. *de san. tuend.*

Thales interrogatus quis felix esset, respon-
dit, qui corpore sanus est, animo autem erudi-
tus. *Laertius l.* 1. *c.* 1. Optandum est, ut sit mens
sana in corpore sano. *Iuvenal. sat.* 10.

Cucurbita salubrior κολοκυώδης ὑγιέστερος legitur
apud *Athen. l.* 3. An quòd non lædatur aëris vi-
tio, propter crustam quâ tegitur, vel quòd ex va-
riis remediis efficax esse perhibeatur ut scribit

Dioscorides l. 2.

Hyeme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo utendum est, præcipuè si tempestas aquilonia fuerit. Carnes esse oleraque calidiora atque vinum bibere meracius. *Paulus Ægin. de vict. rat.*

Quas omnes quatuor anni partes ex schola Salernitana egregiè congestas conspicere, licet,

Temporibus veris modicum prandere iuberis,
Sed calor æstatis dapibus nocet immoderatis.
Autumni fructus caveasne sint tibi luctus.
De mensa sume quantum vis tempore brumæ.

Adventante vere, alius quidem per vomitum alius per ventrem vacuetur, alius sectâ venâ sanguinem mittat, pro consuetudine aut animi promptitudine. *Id. ibid.*

Æstate confert quies, exercitatio remissior, cibus exiguus, atque is frigidior & humidior, Potus ideo liberalior usurpetur. *Id. ibid.*

Per autumnum maiori cautela opus est, is enim inordinatus & inæqualis esse solet.

A venere abstinendum, vitandum matutinum frigus, ardorque meridianus: Pomis impleri noxium est, liberandum corpus ab impuritatibus blandis catharticis, ne redundantes hyeme noceant, Id. *ibid.*

Naturæ legem servandam curent Medici: Interdiu vigilandum noctu dormiendum *Hipp. Coac. lib. 3. tr. 3. c. 16.* Consuetudini porro & climati

assensum non denegent. Et quantum fieri pote
iucundè imperent.

Vt iuvenibus mederi facile est, sic sanitati se
num prodesse, difficillimum, *Gal. l. 5. de san. tuen*

Senex nequit esse sanus: τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημ
Apollod. Ipsa senectus morbus est. *Terent. in phorm*
Teterrima porrò senecta, morbus est ingens, nu
lis curandus, pellendusve medelis. Naturalem
morbum nuncupant, Arist. *l. 5. de anim.* Gal. νοσ
φυσικεῖ *l. 6. de san. tuend.*

Sanissimi pueri sunt, quòd ad ætates attinet
deinde adolescentes, morbosissimi autem sene
Hipp. l. 1. de diæta.

Calida natura senes facti, saluberrimi sunt
Hipp. l. 1. de diæta; Calore nativo digerente quo
superfluum ab ætatis infirmitate colligeretur.

Sani magis sunt sicci, humidis. *Gal. l. 6. apho*
com. 2. Quod hi putredini sint magis obnoxij.

Crotonem ciuitatem omnium saluberrimam
fuisse, cantat adagium Κρότωνος ὑγιέστερον, quæ co
pore pariter atque animo præstantes viros pro
duxerit, Milonem inter athletas, inter Philoso
phos Pythagoram. In uno certamine Olymp
co, septemviri qui reliquos virtute præcesserun
omnes pariter fuerunt Crotoniatæ. Ideo vulga
ta Κροτόνια τῶν ὁ ἔσχατος πρῶτος τῶν ἄλλων ἑλλήνων. Crot
niatum postumus, reliquorum Græcorum primu
est.

Salu-

Salubris victus tres ſcopi ſunt: Primus, quod
xhauſtum eſt reficiendi; alter, excrementa ex-
ellendi; tertius, ne animal præproperè ſeneſcat.
al. l. 1. de ſan. tuend.

Satietas eſt ingluvies morborum omnium, ſe-
ninarium eſt cruditatum, obſtructionum, putre-
inis, febrium, &c. *Avic. fen.* 13. 3. *tra.* 2. *cap.* 4.
Plures occidit gula quam gladius.

Quare ſemel multum & repentè repleri peri-
uloſum, τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνην πληροῦν σφαλερόν. 2.
phor. 51.

Cùm ſolitos obſoniorum artifices abieciſſet
lexander M. dixiſſe fertur ſe longe commodio-
es ſecum ducere, nempe nocturnam profectio-
em, ad condiendum prandium, ad cœnam vero
randij tenuitatem. *Plutarchus de ſalubr. præc.*

Lac maternum edito infanti ſaluberrimum eſt,
pote quod conſuetum & proprium alimentum
i ſit; Hinc ingenui parentum mores & corporis
otes proli inſiguntur: exemplo Germanis Gal-
ſque familiariſſimo.

Caveant ſibi homines à cibis, qui non eſurien-
s ad edendum, potibuſque qui non ſitientes ad
bendum alliciunt, *Socrates*.

Tria ſaluberrima ſunt non ſatiari cibis, impi-
um eſſe ad laborem, & genitale ſemen conſer-
re, *Plutarch. de tuend. ſanit.*

Sanitatem conſervaveris ſi hæc curaueris Σι-

τια, ποτὰ, πόνοι, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια, cibus, potu
labor, somnus, venus, omnia mediocria. *Hippo*

Falluntur inquit Diogenes, qui pro bona v
letudine sacrificant, & in ipso sacro epulis in
modicis sese ingurgitantes, eius iacturam
ciunt, *Laertius l. 6.*

In capitolio certabant quadrigæ latinis feri
victor absynthium bibebat. Ita salubria quàm
iucunda quærenda sunt.

Convictus facilis sine arte mensæ, à Martial
desiderabatur. Ventri porro hominum saburra
do, non montes aut latè patentes campi, non sy
væ, non horti, vineæ, nec maria, flumina, lacu
sufficiunt. In intima terræ itum est ad exquire
dos in hominum necem, boletos, tubera, fu
gos, *Macrob. l. 7. saturn.*

Sanus homo conservandus est consuetis exe
citijs, & cibis patrijs, quolibet anni tempore
observatis. *Gal. in introd.* Quid ad hæc qui Ca
Thè, & chocolat tantopere commendant?

Cœnam prandio laudabiliorem, eamque ant
quis prandio antelatam dixerunt, quod quie
& somno, aëris nocturni frigiditate, collecto i
viscera calore, ciborum coctio facilior evad
Halyabbas. Consuetudinis porro habeatur rati
Rasis l. 6. ad Almans.

Vinum pueris adolescentibus interdicatu
Gal. l. 1. de san. tuend. Ideo inquit Plato, *lib.* 2.

leg.

leg. ne ignis igni superaddatur.

Viris moderatè concedendum, & in primò senio constitutis, quo hilariores sint, & salubriores; vinum lac senum. Paulatim deinde minuendum, ne nimium exsiccet.

Quod & Poetis haud inobscurum fuisse, sequens, declarare tentat, carmen,

Τοιούτῳ δὲ ἔοικας ἐπεὶ λούσαιτο φάγοιτε,
Ευδέμεναι μαλακῶν γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων.

Isque videris, qui lotus dapibusque refectus
Molle cubile premas: namque hæc est vita senilis.

Laert. Homer.

Commodè quoque huc referri potest Ambra, eiusque essentia, cum saccharo ambrato, quippè, quæ spiritus senio debilitatos mirum in modum restaurant, eosque confortant, nec minus ac memoriam horum debilem maximè roborant.

Aquæ potus est familiarissimus, & omnium saluberrimus. Cerevisia pomaceum, quisve potus factitius, quem zithum nuncupant, immo cedat lætificanti cor hominis.

Item succus betulæ ex læsa arbore vernali tempore collectus, qui præstantissimum præbet λίθον θρυπτικον.

Laborum & exercitationis vis valetudinem firmat. Inde præceptum *Hipp. l. 6. epid. Aphor. ulim.* πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν. *labores cibos præcedant.*

Exercitationem tempestivam tria consequuntur,

tur, membrorum robur, nativi caloris incrementum, & citatior ſpirituum motus. *Gal. l. 2. de ſanitat. tuend.*

Vigiliæ ſenibus aduerſiſſimæ ſunt: corpus quippe ſummopere exſiccant, quo nihil ſeni pernicioſius accidere ſolet.

Inprimis literis humanioribus qui operam navant, & lucubrationes in mediam noctem protrahunt, peſſimè valetudini conſulunt, oculorum aciem obtundendo corpuſque vel cacochymia replendo, & ad ſcabiem, atrophiam, nec raro ad ipſam phtiſin diſponendo, proindè vigilias qui ſtudiorum gratia amat, tutius eas horis ante lucanis, imprimis ſi Platonica cœna anteceſſerit inſtituat.

Nocet empta dolore voluptas, quam eſcam malorum egregiè nuncupat Plato, præcipuè ſi ad immodicam aut intempeſtivam venerem referatur. Hanc enim cruditas, obſtructio, macies, morborum ilias, proximè ſubſequuntur.

Præcox effugiatur venus, ſi vitæ ſalubritatem exoptet; Ea enim vires reſolvuntur, excrementorum copia per cruditates congeritur. Venus ſiccis temperamentis eſt inimiciſſima, *Gal. l. 1. de temperam.* Abſumit enim ad ſpeciei conſervationem humidum illud, quod ſervando individuo natura primum deſtinaverat.

Optimum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano.

Iuven.

Iuvenal. sat. 10. Suum enim cuique ſcelus à ſa-
nitate ac mente deturbat. *Cicero.*

Id de vehementioribus animi pathematibus
intelligatur: παθήματα, νόσιματα ἐστί. Fortunatos ſe
dicunt ganeones apud Columellam, *de re ruſt.* qui
noctes libidinibus & ebrietate, dies ſomno vel
ludo conſumunt. Ii porro inſaluberrimi meritò
cenſentur, qui ut Sibaritæ nec Orientem nec Oc-
cidentem Solem conſpiciebant. *Athenæus.*

Sanitatis ſtudium eſt, veſci citra ſaturitatem
& non refugere laborem.

Ἄσκησις ὑγείης ἀκορίη τροφῆς αοκνίη πόνων. *Hippocr. lib. 6.*
Epid. ſect. 4. aph. 20.

Gorgias interrogatus, quid feciſſet ut in tan-
tam ſenectutem progreſſus eſſet; nihil unquam
voluptatis gratiâ, ſe aut comediſſe, aut feciſſe
dixit.

Vbique ſuavius eſt vivere quàm mori pruden-
tibus. Παντα χοῦ ἐρῶ ἡδὺ μᾶλλον, ἢ θανεῖν τοῖς σωφροσένοις.
Euripid. in Oreſte. At vivere abſque ſanitate vix
vivere eſt: hinc diſtinguebant antiqui, vivere &
valere vita.

FINIS.

VVeg Paris Vrtheil vveg, vveg gold von zvvietracht reich,
Hier zeigt ein Paris sich, dem Paris nicht ist gleich
Den nie ein schönes bild, vermocht hat zu bethören,
Der Iuno Prangen scheint ihm armuhts-reicher tand,
Ein heisser Venus blick ist vveit von Ihm verbant
Er vvill Mineruen nur sein Tugend-gold verehren.
Der schönheit Lieb kosen
Ist gänzlich umb sunst,
Der lieblichen Rosen
Entzückende brunst
Verfliege vvie dunst.

Prangen Kan dich blinden nicht,
Armes vvorm-gespinste
Verdunckelt nicht dein Klugheits liecht,
Der stolzheit falsche dünste.

Keine.
Die VVeisheit alleine
Soll siegerin sein
Dañ aus ihrem Kriegen
Lernt man das besiegen
VVas auch die gröste macht nim̃er nimt ein.

VVeil du demnach mein freund hast also urtheiln Können
So selbst ein graues haupt vor höchst verständig acht
Gibt dir Apollo auch, ein danckmahl zu erkennen
So vveder neid, noch streit, noch zeit, vergehen macht
Kein Agamemnon soll dirs iehmal abgevvinnen.
Es führt den nahmen nicht der geilen Helena.
Viel mehr ein Lorbeer Kranz der süssen Pierinnen,
Der billich Krönen soll dein haupt der Tugend znah.

His applaudibundus Dn. Auctori
Collegæ suo paucis Caro HANS
HAUBOLD VON STIEHL BINNA
Eques Saxonicus I. N. G. Iurist.
p. t. Cons. & eiusdem Univers.
Prorector. & ProSynd.
gratulari voluit.